

Микитюк Сергій Вікторович ,
Керівник п'ятого слідчого відділу
Державного бюро розслідувань

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЩОДО СПРАВ, ПІДСЛІДНИХ ДЕРЖАВНОМУ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

До компетенції слідчих Державного бюро розслідувань відноситься розслідування кримінальних правопорушень, вчинених прокурорами та суддями, водночас посадові особи останніх інституцій виконують функції нагляду, процесуального керівництва та процесуального контролю за законністю діяльності слідчих. Така ситуація не виключає можливості конфлікту інтересів різних інституцій та посадових осіб у сфері кримінальних проваджень.

Удосконалення діяльності ДБР потребує нагального вирішення проблеми усунення конкуренції правових норм та можливого конфлікту виконання функцій розслідування та прокурорського нагляду шляхом процесуального керівництва слідством, в особливості у кримінальних провадженнях щодо співробітників прокуратури.

Виходячи з існуючих наукових надбань вчених-процесуалістів та розвиваючи їх ідеї, [1-8] пропонуємо деякі варіанти розв'язання проблем удосконалення процесуальної форми розслідування справ, підслідних ДБР.

Перш за все, варто усунути дублювання функції процесуального керівництва прокурором на керівником слідчого підрозділу. Оскільки саме керівник органу досудового розслідування, згідно ст. 39 КПК України «організовує досудове розслідування» варто за ним залишити право давати слідчому вказівки та рекомендації щодо порядку кримінального провадження, водночас позбавляючи таких повноважень прокурора. За прокурором має залишитись права нагляду за законністю розслідування та усунення порушень закону слідчим.

Частину слідчих дій, які наразі допускається здійснювати лише за погодженням з прокурором, чи за рішенням прокурора (наприклад, освідування – ст. 241, контроль за вчиненням злочину – ст. 271), варто дозволити до провадження за погодженням з керівником слідчого підрозділу.

В аспектах удосконалення процесуальної форми негласних слідчих (розшукових) дій пропонується система змін чинних норм КПК України. Зокрема, в ч 2 ст. 246 КПК України пропонується закріпити положення, що «негласні слідчих (розшукових) дій, проводяться як виключно у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів», так і в провадженнях «щодо

корупційних кримінальних правопорушень чи діянь пов'язаних з корупцією, незалежно від їх тяжкості».

Ч. 3 ст. 246 КПК України доцільно викласти в такій редакції «Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, у випадках, передбачених цим Кодексом, - слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, а у справах підслідних ДБР на НАБУ – за клопотанням слідчого. Слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати». П. 5 ч. 2 ст. ст. 248 КПК України про те, що у клопотанні до слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії мають зазначатись «обставини, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення», виключити.

Слідчим ДБР доцільно надати право за власною постановою здійснювати як до початку розслідування та і в ході його провадження за самостійним рішенням нову слідчу дію, передбачену ст.245-1 КПК України, - «зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису».

В ст. 271 КПК України варто закріпити таке положення: «Контрольована поставка як форма контролю за вчиненням злочину може застосовуватись лише у кримінальних провадженнях щодо корупційних злочинів, за умови наявності фактів вимагання посадовою особою неправомірної вигоди».

В КПК України варто окремо регламентувати такі дії: а) отримання добровільно наданих предметів і документів. Такі дії варто дозволити на будь-яких етапах і стадіях кримінального провадження без необхідності винесення окремих постанов чи ухвал на їх провадження; б) виїмка предметів та документів у юридичних осіб. Така виїмка, на наш погляд, може бути дозволена провадженням за постановою слідчого чи прокурора; в) виїмка предметів та документів у фізичних осіб, при відсутності їх згоди на видачу, яка має здійснюватися за ухвалою слідчого судді, за винятком випадку невідкладності їх здійснення, коли існує загроза знищення доказів.

Доцільно законодавчо передбачити, що тимчасовий доступ до речей і документів у провадженнях щодо діянь, які містять ознаки корупційних кримінальних правопорушень, вчинених співробітників прокуратури, здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, яка приймається за клопотанням слідчого ДБР без погодження з прокурором. У разі тимчасового вилучення майна під час обшуку, огляду, затримання, інших слідчих дій чи негласних слідчих (розшукових) дій, протягом 72 годин після вилучення майна, слідчий ДБР та НАБУ самостійно виносить постанову про накладення арешту

на таке майно чи його повернення володарю вилученого майна. Постанова слідчого набуває чинності після її підписання слідчим та занесення інформації про прийняте рішення до ЄРДР. Про факт накладення арешту на майно чи його повернення володарю вилученого майна, слідчий повідомляє прокурора та слідчого суддю.

На наш погляд, КПК України доцільно доповнити окремою новою главою - глава 37-1 «Особливості кримінальних проваджень щодо діянь, які містять ознаки корупційних кримінальних правопорушень». В розвиток даної доктрини варто закріпити нові концептуальні моделі складових даного процесуального інституту проекти окремих статей КПК України: ст. 483-1 «Особливий порядок кримінального провадження щодо діянь, які містять ознаки корупційних кримінальних правопорушень»; ст. 483-2 «Особливості початку досудового розслідування кримінальних правопорушень, які містять ознаки корупційних кримінальних правопорушень чи діянь пов'язаних з корупцією»; ст. 483-3 «Особливості досудового слідства у справах корупційних кримінальних правопорушень чи діянь пов'язаних з корупцією»; ст. 483-4 «Особливості закінчення кримінальних проваджень».

Пропонується ст. 481 КПК України «Повідомлення про підозру» викласти таким чином: «Письмове повідомлення про підозру особам, особам, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження, перелік яких даний в ст. 480 КПК України, здійснюється слідчим на основі рішення про повідомлення про підозру, угодженого з керівником слідчого підрозділу, за умови наявності дозволу уповноваженої інституції на затримання арешт та притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності».

Список використаних джерел

1. Кримінальний процес: підручник / [Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. П. Письменний та ін.]; за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, М. А. Погорєцького, С. С. Чернявського. Київ:, «Центр учбової літератури», 2022. 780 с.

2. Никифорчук Д. Й., Ніколаюк С. І., Поливода В. В. Негласні слідчі (розшукові) дії: курс лекцій / за заг. ред. проф. Д. Й. Никифорчука. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2012. 176 с.

3. Протидія white-collar crime (інтегративний аналіз, коментар законодавства та пошук шляхів його удосконалення). / В. М. Тертишник, Д. В. Каменський, О. Г. Кошовий, М. В. Корнієнко, О. І. Тертишник, В. В. Ченцов, С. Є. Шишков; під заг. ред. доктора юрид. наук, професора В. М. Тертишника. Київ, 2021. 345 с.;

4. Тагієв С. Р. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному судочинстві України: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2015. 440 с.

5. Тертишник В. М. Гарантії прав і свобод людини та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі України.

Дис. доктора юрид. наук за спеціальністю 12.00.09. Дніпро: ДДУВС, 2009. 474 с.

6. Удалова Л. М. Кримінальна процесуальна діяльність національного антикорупційного бюро України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12. № 2 (33). С. 154–160.

7. Українська правнича енциклопедія / За заг. ред. В. М. Тертишника, Л. Р. Наливайко, А. С. Фоменко, В. В. Ченцова. Київ : Алерта, 2023. 768 с.

8. Черноус Ю. М., Гвоздюк В. В. Правові засади проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики ЄСПЛ. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. Вип. № 1 (19). С. 95–101.

Мірковець Дмитро Михайлович,
професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
доцент

ПРОБЛЕМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Для забезпечення ефективності здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану прийнято двадцять Законів України, яким внесено зміни та доповнення до кримінального процесуального законодавства України в частині оптимізації повноважень слідчого, прокурора, слідчого судді, керівника органу досудового розслідування та керівника органу прокуратури під час здійснення досудового розслідування в умовах введення воєнного стану.

Водночас щоденна практика реалізації відповідних положень в умовах воєнного стану на території України засвідчила необхідність подальшого удосконалення повноважень учасників кримінального провадження під час здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану з максимальною деталізацією механізму їх застосування.

До того не всі зміни та доповнення кореспондуються з прямими нормами Конституції України та окремими положеннями КПК України, зміни до яких не вносились, що зумовлює певну дискусійність під час їх застосування.

Як зазначено раніше змінами до КПК України регламентовано повноваження керівника органу досудового розслідування щодо створення міжвідомчих слідчих груп на підставі постанови, погодженої з керівниками відповідних органів досудового розслідування в умовах воєнного стану.